

8 Eunomos

1. De wraaktochten

Nadat Omphale hem had vrijgelaten, ondernam Herakles een aantal wraaktochten. Zo plunderde hij Troje van koning Laomedon. Die had destijds zijn belofte gebroken Herakles zijn goddelijke merries te geven in ruil voor het redden van zijn dochter Hesione. De Griekse held Telamon, waarmee Herakles op de Argo zat, vocht in Troje met hem mee. Voor het eerst bleek Herakles niet de sterkste te zijn... Het was namelijk Telamon en niet Herakles die als eerste een bres in de stadsmuren van Troje wist te slaan. 'De eerste die een bres in stadsmuur maakte was Telamon, die de door zijn vader Aiakos gebouwde westelijke muur als zwakste plek uitkoos. Herakles, die vlak achter hem kwam, stikte bijna van jaloezie.'¹ Want: 'Hij alleen had als eerste Ilios in mogen trekken! Wie hem die eer had ontstolen verdiende niet meer te leven.'² Die jaloezie kostte Telamon bijna het leven: 'Telamon, die opeens beseftte dat het getrokken zwaard van Herakles gericht was op zijn eigen hart, had de tegenwoordigheid van geest zich te bukken en wat grote stenen op te rapen die uit de muur gevallen waren. 'Wat sta je daar te doen?' brulde Herakles. 'Een altaar oprichten voor Herakles de Overwinnaar, Herakles Verhoeder van Alle Kwaden!' antwoordde de slimme Telamon. 'Ik laat het plunderen van Troje over aan jou.' Herakles dankte hem kort en rende verder.'³ Hij brandde de stad plat, doodde koning Laomedon en gaf de mooie prinses Hesione aan Telamon. Zij kreeg van Herakles de toestemming één van haar medegevangenen vrij te kopen. Ze kocht haar jongste broer Podarkes vrij, die sindsdien de naam Priamos (de vrijgekochte) kreeg. Herakles zette Priamos op de troon van Troje. Daarna zetten ze koers naar Argos, hun thuishaven.

Herakles nam Glaukia mee aan boord, een dochter van de riviergod Skamander. Zij was hoogzwanger van Deimachos, een held die mee had gevochten bij de belegering van Troje en daar was gesneuveld. Herakles zal haar en haar baby bij Cleon, de vader van Deimachos, brengen. Herakles toonde hier mededogen met de zwangere bruid van een medestrijder. Hij zorgde ervoor dat het nageslacht van Deimachos niet verloren ging.

De zeereis naar huis verliep echter niet zonder problemen. Toen Zeus sliep, maakte Hera van de gelegenheid gebruik een storm aan te steken waardoor Herakles' schip terechtkwam op het eiland Kos. Zeus was woedend toen hij wakker werd: 'Sommigen zeggen dat het bij deze gelegenheid was dat hij Hera bij haar polsen aan de balken ketende en aambeeldten aan haar enkels bond.'⁴ Er bestaan verschillende mythen over wat er op Kos gebeurde met Herakles. Feit is dat ze bijna allemaal aantonen dat Herakles niet meer zo onoverwinnelijk is als tijdens de twaalf werken. Zo is er het verhaal waarbij Herakles Kos wilde plunderen... Hij veroverde de stad Astypalia en doodde koning Eurypylos, een zoon van Poseidon, maar werd zelf gewond in een gevecht met Chalkodon, die op het punt stond Herakles de genadeslag te geven. Zeus kwam net op tijd tussenbeide en redde Herakles. Een andere mythe vertelde dat Herakles in de storm die Hera veroorzaakte vijf schepen verloor en zich ternauwernood kon redden met het enig overgebleven schip. Uitgeput van de honger vroegen ze aan een schaapherder een ram. De herder, Antagoras, daagde Herakles uit voor een worstelwedstrijd, met de ram als prijs. Het duel mondde uit in een knokpartij tussen de Grieken en de plaatselijke bevolking. Herakles en zijn mannen moesten de aftocht blazen. 'Uitgeput door de storm en de overmacht van de vijanden brak Herakles het gevecht af en vluchtte naar het huis van een welgedane Thrakische matrone. Om zich te vermommen trok

¹ Robert Graves, *Griekse Mythen Deel 2*, id., p. 222

² Imme Dros, *Griekse Mythen*, id., p. 376

³ Robert Graves, id.

⁴ Robert Graves, id., p. 223

hij haar kleren aan en wist zo te ontsnappen.⁵ Gesterkt door voedsel en slaap, keerde hij later terug, nog steeds in vrouwenkleren gehuld, en richtte een ware slachtpartij aan onder de bevolking van Kos. Hij nam hun prinses Chalkiope en kreeg bij haar een zoon, Thessalos.

2. Gigantomachie

‘Nadat hij Kos had verwoest en de Meropiërs bijna had uitgeroeid, werd Herakles door Athene naar Phlegra geleid, waar hij de goden hielp hun strijd tegen de giganten te winnen.’⁶ De Gigantomachie komt uitgebreid aan bod in de dramaturgische nota over Prometheus (Herakles deel 5). Bij Graves is het Hera die de Olympische goden er aan herinnerde dat de Giganten onoverwinnelijk waren: ‘Hera voorspelde somber dat de Giganten nooit door welke god dan ook gedood zouden kunnen worden, maar uitsluitend door één, in een leeuwenacht geklede sterveling, en dat zelfs deze niets kon uitrichten tenzij hij de vijanden, die op zoek waren naar een zeker kruid dat hen onkwetsbaar zou maken en op een geheime plaats op aarde groeide, voor was. Zeus beraadde zich onmiddellijk met Athene, stuurde haar op weg om Herakles, de in leeuwenacht geklede sterveling over wie Hera het kennelijk had, te verwittigen hoe de zaken er precies voor stonden en verbood Eos, Selene en Helios een tijdlang te schijnen. In het zwakke licht van de sterren tastte Zeus op de aarde rond op de plek die Athene hem had gewezen, vond het kruid en bracht het veilig naar de hemel.’⁷ Nu was het moment gekomen waarop de zoon van Zeus de reden van zijn bestaan kon vervullen; het redden van de Olympos in hun oorlog tegen de Giganten.

3. Nog meer wraaktochten

Voordat Herakles zijn belofte aan Meleager, dat hij zijn zus Deianeira zou trouwen, waarmaakte, wijdde de grote Griekse held zich met veel toewijding aan een aantal ‘wraaktochten’. Het eerste koninkrijk waar hij zijn ‘knots’ in zette, na de Gigantomachie, was Ellis. Hij ‘trok daarmee op tegen Augias, de koning van Ellis, tegen wie hij nog wrok koesterde vanwege het Vijfde Werk.’⁸ Augias had Herakles een tiende deel van zijn vee beloofd als die erin zou slagen in korte tijd zijn koeienstallen uit te mesten. Herakles won de weddenschap, maar kreeg niets omdat Augias had ontdekt dat hij dit werk als slaaf van Eurystheus moest uitvoeren. De verovering van Ellis liep echter voor Herakles met een sisser af. Augias was voorbereid en wist zich gesteund door Aktor, koning van de Molionen. Zijn zonen, ‘tweelingbroers geboren uit een zilveren ei’, joegen Herakles weg. Herakles was ziek en zijn tweelingbroer Iphikles werd in de strijd gewond. Iphikles werd naar Pheneos gebracht, Herakles zocht zijn toevlucht bij zijn vriend Dexamenos in Olenos. Hij ontmaagde diens jongste dochter Mnesymache ‘nadat hij beloofd had haar te trouwen’.⁹ Maar toen Herakles na een van zijn tochten terugkeerde naar Olenos, trof hij Dexamenos aan terwijl hij op het punt stond onder dwang zijn dochter Mnesymache uit te huwelijken aan de Centaur Eurytion; op Dexamenos’ vraag doodde Herakles Eurytion’.¹⁰

Herakles trok daarop naar Tiryns, naar koning Eurystheus. Sommige mythografen vertellen dat hij Mnesymache meenam. Van belang is echter dat wederom blijkt dat Herakles in Ellis niet in zijn opzet slaagde. Herakles was niet langer onkwetsbaar. Eurystheus weigerde hem onderdak te geven: ‘Toen Herakles naar Tiryns terugkeerde, beschuldigde Eurystheus hem ervan het voorzien te hebben op het hoge koningschap, waarin hijzelf bevestigd was door

⁵ Robert Graves, id., p. 224

⁶ Robert Graves, id., p. 225

⁷ Robert Graves, *Griekse Mythen Deel 1*, p. 176

⁸ “Robert Graves, *Griekse Mythen Deel 2*, p. 228

⁹ Robert Graves, id., p. 229

¹⁰ Apollodorus, *De Mythologische Bibliotheek*, Voltaire, 2006, p. 59

Zeus, en hij verbande hem uit Argolis.¹¹ Daarop trok Herakles, met zijn moeder Alkmene en zijn neef en wagenmenner Iolaos, naar zijn broer Iphikles in Pheneos. In Pheneos, 'waar hij Laonome, de dochter van Goneus, tot minnares nam'¹² verrichtte Herakles vooral waterwerken (graven van kanalen en ravijnen voor afwatering). En nadat hij eerst de Molionen in een hinderlaag had afgeslacht, trok hij een tweede maal naar Ellis. Hij doodde Augias en plunderde de stad.

4. Herakles, Olympische held

Na de verovering van Ellis richtte Herakles de vierjaarlijkse Olympische Spelen in, 'een feest ter ere van zijn vader Zeus (...) Nadat hij een gewijde plaats voor Zeus had afgemeten en het Heilige Bos had omheind, paste hij het stadion af, gaf een nabij gelegen heuveltje de naam 'De Heuvel van Kronos', en richtte zes altaren op voor de Olympische Goden: een voor elk paar van hen'.¹³ Elke overwinnaar kreeg een kroon van olijfbladeren en tijdens de Spelen werd er geen oorlog gevoerd. 'Gezanten kondigen voor deze maand een absolute wapenstilstand af voor heel Griekenland, en een atleet die zich schuldig heeft gemaakt aan enig misdrijf of de goden heeft beledigd krijgt geen toestemming deel te nemen.'¹⁴

De populariteit van de Griekse held Herakles was zo groot dat geen Griekse stad er in slaagde hem voorgoed op te eisen. Overal in Griekenland werd Herakles vereerd. Dit betekent dat hij zo goed als geen politieke affiniteit heeft met om het even welk Grieks regime; tirannie, oligarchie, aristocratie, monarchie, democratie... Om het even welk politiek klimaat er heerste, men vond wel een verhaal (desnoods paste men het verhaal aan) waardoor hij een plaats kreeg in de mythologieën van de stad. Herakles lijkt wel een propagandaheld die voor elk politiek regime bruikbaar is. Maar Herakles is vooral een Griekse held van het volk. Hij werd door de heersende klasse gevierd en geëerd als voorbeeld van en voor de leidinggevend Griekse man, met een aangeboren superioriteit vanwege een goddelijke afkomst. Maar zijn mythen interpreteren vanuit het standpunt van de Griekse aristocratie doet veel van de dubbelzinnigheden en tegenstrijdigheden in zijn verhalen oneer aan. Eric Csapo schrijft daarover: 'this interpretation brings the myth entirely within aristocratic ideology and reveals none of the ambiguities and contradictions that ought to appear in the myth, given that Heracles, far from being an aristocratic hero, was the most popular mythical hero of antiquity'.¹⁵ De mythen van Herakles werden samengesteld in een periode die gekenmerkt wordt als een overgang van landelijke aristocratie naar meer verstedelijkte democratie: 'the transition from a social system dominated by a landed aristocracy to a form of democracy dominated by a largely urban class of merchants, tradesmen, and laborers'.¹⁶ De Griekse aristocratie was een exclusief clubje met een hoog competitie gehalte. Er was geen sprake van gelijkheid. Het gelijkheidsprincipe was ongekend in de Griekse democratie. Integendeel, elke aristocraat werkte zich kapot om zo hoog mogelijk in de pikorde te komen. Die positie in de pikorde was afhankelijk van hoe de mannen van de familie in het verleden en in het heden presteerden in rituele competities. In de vroegste periode waren dit overwegend militaire competities. De families stalen elkaars vee of oogst, of in meer extreme gevallen vernietigden of plunderden ze elkaars steden. Tal van verhalen uit Herakles' mythologie getuigen hiervan. Maar door de groei van de steden en het steeds grotere economische belang dat handel en nijverheid kregen, zochten de aristocratische leiders andere (vredelievender) vormen van rituele competitie. De klasse van handelaars en ambachtslui hadden economisch teveel macht gekregen in de steden. De

¹¹ "Robert Graves, id.

¹² Robert Graves, id.

¹³ Robert Graves, id., p. 231

¹⁴ Robert Graves, id., p. 233

¹⁵ Eric Csapo, *Theories of Mythology*, Blackwell, 2005, p. 304

¹⁶ Eric Csapo, id.

aanvoer van goederen hing van hen af. Militaire vormen van competitie maakte de verliezen te groot. 'More peaceful means of prestige competition emerged to structure the aristocracy's internal hierarchy. The most important of these was athletic games.'¹⁷ Tussen de 8ste en de 6de eeuw v.o.t. ontstonden de Panhelleense Spelen; de Olympische (776 v.o.t.), de Pythische en de Istmische Spelen (582 v.o.t.) en de Nemeïsche Spelen (573 v.o.t.). Parallel daaraan ontstond de Griekse polis. 'This was a time of an enormous expansion in trade and industry which created the economic conditions for the rise of the Greek Polis.'¹⁸ Sportwedstrijden dus. De disciplines, van paardenraces tot worstelen, waren lange tijd exclusief voor de aristocratie. Zij beschikten over de middelen om zich het materieel en de training te veroorloven. Sport was het 'werk' van de aristocratische man. De aristocratische ideologie stelde sport boven handel drijven of een ambacht uitvoeren. Het was een werk dat niet gericht was op winst. Men deed het vrijwillig met als enig doel: roem en eer. Agricultuur stond onderaan de sociale ladder. De aristocraten deden uit vrije wil aan sport om eer en glorie te verwerven (heldendom). De handelaar of ambachtsman dreef uit winstbejag handel om geld te verwerven. De boeren verbouwden groenten en zorgden voor melk en vlees. Slaven en vrouwen vielen buiten deze sociale structuur; hun aanzien was afhankelijk van wie hen in huis nam en gebruikte...

Herakles is een typische aristocratische held. Herakles stichtte de Olympische en de Nemeïsche Spelen. Herakles wordt aangeduid als de uitvinder van pankration en worstelen. Pankration werd als de gevaarlijkste vechtsport beschouwd. De vechters mochten geen voorwerpen meenemen in de ring en waren naakt. Er waren weinig regels. De enige verbodsbepalingen waren het gebruik van de tanden en de nagels (bijten en krabben was verboden) en het uitdrukken van de ogen (wat in Sparta wel was toegestaan). Wie opgaf of bewusteloos neerviel verloor de wedstrijd. Wie stierf kreeg de eer van de overwinning. Pankration betekent letterlijk 'alle krachten', alles was toegestaan.¹⁹

¹⁷ Eric Csapo, id., p. 305

¹⁸ Eric Csapo, id.

¹⁹ Pankration: <http://www.youtube.com/watch?v=MiOnYzyoNt8&feature=related> en <http://www.youtube.com/watch?v=XbA3q9DzQMA>

Pankration, kopie van Grieks beeld uit 3de eeuw v.o.t.

Aan tempels gewijd aan Herakles waren steevast sportgymnasia verbonden. Worstelkampioenen mochten zichzelf 'opvolgers van Herakles' noemen.²⁰ Vandaar dat het interessant is om even stil te staan bij Herakles als Olympische atleet. Trouw aan zijn aristocratische achtergrond worden Herakles' werken in de mythen beschreven als waren het sportevenementen. Zijn werken worden athloi genoemd, wat letterlijk wedstrijden betekent. Het woord athlos verwijst heel specifiek naar wedstrijden voor prijzen die geen intrinsieke waarde hebben, maar louter symbolen van eer en roem zijn. Zo kreeg de winnaar bij de Olympische Spelen een kroon van olijftakken.

Het spreekt nu voor zich dat de mythe van Herakles gelezen kan worden als een zoektocht naar roem en eer, waarbij daden van uitzonderlijke kracht en uithouding centraal staan. De winnaars van Olympische wedstrijden werden door dichters geëerd in gezangen en poëzie. Daarin werden die overwinningen meermaals vergeleken met het overwinnen van de sterfelijkheid, het behalen van eeuwige roem. Herakles' werken leverden hem niet alleen onsterfelijke roem op, maar verwijzen letterlijk naar een onsterfelijke status. Zo volgen de vertellingen over Herakles' aankomst op de Olympos het narratieve schema van de thuiskomst van een Olympische winnaar. 'Heracles is usually seen crowned, in a winged chariot, driven by Athena, or by Nike, the personification of victory itself, up to the house of his father Zeus and the assembled gods who eagerly await him.'²¹ Herakles is een aristocratische held. Hij wordt niet alleen geroemd voor zijn athloi maar ook omwille van zijn connotatie met vrijheid. Hij is bekend als de 'bevrijder'. Zo spreekt Callicles in Plato's *Gorgias* over Herakles als iemand die zich vrijmaakt van alle conventies. Ondanks het feit dat Herakles zowel na de moord op zijn kinderen, als na de moord op Iphitos, ritueel

²⁰ Ook vandaag dragen heel wat sportverenigingen zijn naam: http://nl.wikipedia.org/wiki/Heracles_Almelo

²¹ Eric Csapo, id.

gereinigd werd van alle bloedschuld die aan die moorden kleefde, koos hij ervoor om vrijwillig het orakel te raadplegen. Hij volgde ook beide orakels vrijwillig; werken als slaaf in dienst van Eurystheus en drie jaar als naamloze slaaf in dienst van Omphale. Ook na de moord op Eunomos werd Herakles ritueel gereinigd, waarna hij ervoor koos om vrijwillig in verbanning te gaan. Herakles legde de lat van zijn aristocratische eer heel hoog.

Toch verschilt de mythe van Herakles veel van andere heldenmythen. In de Griekse literatuur gebruikt men om Herakles' daden te beschrijven ook het woord *ponoi*, wat 'werken' betekent. En dat woord kan niet geassocieerd worden met de aristocratische elite! Het betekenisonderscheid is heel subtiel; het werken (*ponoi*) levert hem onsterfelijke deugd op. Dus *athloi* levert onsterfelijke roem op, *ponoi* onsterfelijke deugd. *Ponoi* verwijst tevens naar twee ethische aspecten die bij het 'werken' horen; lijden en dienstbaarheid. Herakles werd geroemd om zijn passief lijden bij inspanningen ten gevolge van hem opgelegde opdrachten. Hij leverde slavendiensten en werd in verschillende vertellingen als een 'slaaf' omschreven. Slaven waren het andere uiterste van de sociale ladder. De held Herakles is een paradox; hij is zowel aristocraat als slaaf, zowel vrij als onvrij. Dit kenmerk onderscheidt hem van alle andere Griekse helden (ook van Theseus en Jason). Herakles won zijn roem met werken die hij onder verschillende vormen van dwang onderneemt. Niet alle werken die Herakles tot een goed einde bracht volgen het model van een wedstrijd (zoals het worstelen met de Nemeïsche leeuw). Er zaten ook de meest vernederende vormen van boerenarbeid tussen (de mest in de stallen van Augias). De ideologische ethos van de werken wordt in de mythe van Herakles voortdurend verward en door elkaar geschud. De werken worden gekenmerkt door een rare mix van boete, slavernij en dorst naar eer. Zo worden de werken die hij in dienst van Eurystheus uitvoerde ook als boetedoening voor de moord op zijn kinderen omschreven. Bovendien eiste Herakles voor verschillende werken materieel gewin op (o.a. voor het uitmesten van Augias' stallen en voor het redden van Hesione). Ook dit is tegenstrijdig met het idee dat Herakles alleen roem najaagt. Herakles deed bepaald niet aan liefdadigheid. Herakles' daden werden zelden gemotiveerd door vriendschap of dankbaarheid. Hij overtrad de regels van gastvrijheid (moord op Iphitos), hij doodde zijn leraren Linus (muziek) en Cheiron (jacht en geneeskunde), en misdroeg zich als gast bij Pholos (uitroeien van de Centauren). Geen van zijn huwelijken liep goed af. Maar ondanks al die weinig aristocratische kenmerken (een niet alleen op eer en roem gericht zwijgen), werd Herakles aan het einde van de rit als een aristocraat beloond; hij kreeg onsterfelijkheid en een plek op de Olympos. Dit in tegenstelling tot Theseus (in een aantal opzichten meer aristocraat dan Herakles) en Jason die allebei op een oneervolle manier om het leven kwamen. Daarom wijst men in de analyse van Herakles' mythen op een aristocratische 'draai' (aristocratic spin²²). Herakles' werken zijn een paradoxale samenstelling van vormen en motieven van alle sociale klassen uit de Griekse polis; aristocraat, handelaar, arbeider, slaaf en militair (huurling). Het resultaat zijn verhalen waarin Herakles tegelijkertijd onder dwang (als slaaf) en uit vrije wil handelt. De mythe van Herakles weerspiegelt als geen andere mythe een maatschappij waarin verschillende vormen van economische activiteit in concurrentie zijn met elkaar in hun streven naar macht. 'Heracles is the mythical laborer par excellence, and as such he addresses the activities, concerns, and aspirations of all classes.'²³ Zo krijgt Herakles de functie van archetypische bevrijder voor elke sociale klasse. Desalniettemin blijft het aristocratische perspectief domineren in de mythe. Zo leidden de meeste werken die hij als slaaf, arbeider, boer of koopman uitvoerde, steevast tot frustratie. Herakles kreeg in deze gevallen nooit wat hij verdiende. Ook toont de mythe dat het resultaat van dergelijke werken voor een groot deel afhankelijk is van anderen (die je kunnen bedriegen). Die werken worden tegenover werken gezet waarvan het resultaat enkel van de moed en de durf van het individu afhangt. Dit zijn de werken die geassocieerd worden met de aristocratische zoektocht naar sportieve competitie en de roem die daaruit voortvloeit. Op die manier worden de aristocratische *athloi* als superieur gewaardeerd tegenover de *ponoi*. De held Herakles is een bemiddelaar tussen de verschillende sociale klassen. Maar dan in

²² Eric Csapo, id., p. 313

²³ Eric Csapo, id.

de eerste plaats om de overige klassen te verleiden om de aristocratische waarden omtrent arbeid en werk te aanvaarden. De arbeidsethiek van de aristocratische klasse is: arbeid voor winst doet men onvrij(willig) en arbeid voor roem en eer doet men vrij(willig).

Herakles richtte de Olympische Spelen op. Bij gebrek aan tegenstanders won hij alle wedstrijden. Zelfs Zeus die hem in vermomming uitdaagde bij het worstelen, kon niet van hem winnen. 'Sommigen zeggen dat Herakles alle wedstrijden won bij gebrek aan mededingers, omdat niemand met hem durfde te wedijveren, maar de waarheid is dat er in elke wedstrijd hevig strijd geleverd werd. Maar voor de worstelwedstrijden konden geen andere deelnemers worden gevonden, totdat Zeus in vermomming zich verwaardigde in de ring te stappen. De wedstrijd eindigde onbeslist, Zeus maakte zich bekend aan zijn zoon Herakles, alle toeschouwers juichten en de volle maan scheen helder als de dag.'²⁴

5. Nog meer wraak...

Herakles plunderde daarna Pylos. Hij brandde de stad plat en doodde alle koningszonen van Neleus, want die waren de bondgenoten geweest van Augias in Elis. De wraakactie van Herakles op deze stad leidde tot een conflict tussen de Olympische goden. Hera, Poseidon, Hades en Ares verdedigden Pylos. Herakles verwondde Ares met zijn speer in de dij. Hij bedwong Poseidon en had 'Herakles in de rechterborst verwond met een pijl met drie weerhaken.'²⁵ Herakles bestemde de overwonnen steden voor zijn afstammelingen.

Daarna viel Herakles de Spartanen aan. Zij waren weer de bondgenoten van Neleus (Pylos) geweest en ze hadden geweigerd Herakles ritueel te zuiveren na zijn moord op Iphitos. De wraakactie tegen Sparta verliep zonder problemen. 'Aangezien Hera hem op onverklaarbare wijze geen strobreed in de weg had gelegd bij zijn veldtocht, bouwde Herakles een heiligdom voor haar in Sparta en bracht hij een offer van geiten, aangezien hij geen andere offerdieren tot zijn beschikking had.'²⁶

Bij de terugkeer van Sparta (of op weg naar Elis) werd Herakles gastvrij ontvangen door koning Aleos van Tegea. Er werd veel gegeten en gedronken... Aleos was ooit door het orakel van Delphi gewaarschuwd dat zijn zoons zouden sterven door het toedoen van de zoon van zijn dochter. Daarom benoemde hij zijn dochter Auge tot priesteres; 'hij dreigde haar te doden als ze haar maagdelijkheid zou verliezen.'²⁷ Verhit door wijn verkrachtte Herakles Auge. Pas toen Tegea getroffen werd door een pestepidemie vernam Aleos van het orakel dat er een misdaad was begaan op een heilige plaats. Aleos trof zijn dochter hoogzwanger aan in de tempel. 'Hoe ze ook weende en verklaarde dat Herakles haar in een dronken bui had verkracht, Aleos wilde dit niet geloven.'²⁸ Hij sleepte haar naar het marktplein met de bedoeling haar te doden, maar kon dit niet over zijn hart verkrijgen. Daarom vroeg hij de naburige koning Nauplios haar te verdrinken. Onderweg kon Auge echter aan de aandacht van Nauplios ontsnappen en ze baarde in een bos een zoon. Nauplios doodde haar toen niet maar verkocht haar op de slavenmarkt. De baby van Auge werd gezoogd door een hinde en later gevonden door veehoeders die hem Telephos noemden. Op volwassen leeftijd en dankzij het orakel van Delphi, vond Telephos zijn moeder terug. Zij was nu getrouwd met de koning Theuthras de Mysiër en zij vertelde hem dat hij de zoon van Herakles was.

²⁴ Robert Graves, *Griekse Mythen Deel 2*, id., p. 232

²⁵ Robert Graves, id., p. 237

²⁶ Robert Graves, id., p. 241

²⁷ Robert Graves, id., p. 243

²⁸ Robert Graves, id.

6. Deianeira

Herakles verbleef enkele jaren bij zijn tweelingbroer Iphikles in Pheneos. Toen trok hij met een legermacht naar Kalydon waar hij wilde gaan wonen. Hij wilde wettige zonen en die wilde hij krijgen door de belofte die hij Meleager in de Onderwereld had gedaan, om met zijn zuster te trouwen, na te komen. Deze dochter van koning Oineus van Kalydon heette Deianeira. Er stonden echter veel vrijers voor haar in de rij. Maar iedereen trok zich terug toen ze zagen dat ze het moesten opnemen tegen Herakles en de riviergod Acheloös.²⁹ Hij was volgens sommige mythen vader van de Sirenen. Deze god verscheen in drie gedaanten: een stier, een gevlekte slang en een stierenkop. 'stromen water druipen constant uit zijn ruige baard, en Deianeira was liever gestorven dan dat ze met hem trouwde.'³⁰ Herakles kwam maar net op tijd Deianeira's hand vragen, want Oineus stond op het punt Acheloös zijn zin te geven. Acheloös had zich eerst getoond 'als een stier met stampende hoeven, toen als een groene, geschubde draak, en de derde keer kwam hij als een man uit een nachtmerrie, eentje met een stierenkop en een druipende kletsnatte puntbaard. Oineus durfde hem haast niet te weigeren, want Acheloös dreigde met overstromingen, aardverschuivingen, rampen als hij zijn zin niet kreeg, en praatte al over de bruidsschat.'³¹ Deianeira zag de riviergod helemaal niet zitten en stond op het punt zelfmoord te plegen. Toen verscheen Herakles: 'Ik heb Meleager beloofd met zijn zuster te trouwen en de belofte aan een dode vriend moet men houden.'³² De rivalen moesten hun zaak bij de koning komen bepleiten. Daarbij beledigde Achaloös' Herakles' moeder; hij noemde Alkmene een overspelige vrouw. Dat kon Herakles niet over zich heen laten gaan: 'Ik kan beter vechten dan debatteren, zei hij, en ik laat mijn moeder niet beledigen!'³³ Oineus durfde uit angst een van de huwelijkskandidaten te beledigen geen beslissing te nemen. 'Der König Öneus, wie er beide so kampflustig und furchtbar mit ihrer Werbung vor sich stehen sah, wollte keinen der mächtigen Liebhaber durch ein abschlägige Antwort beleidigen und versprach seibe Tochter demjenigen zum Weibe zu geben, der den andern im Kampf überwinden würde.'³⁴

Het duel tussen de huwelijkskandidaten Herakles en Acheloös verwijst naar heel oude koninklijke huwelijksrituelen. 'De hoorn van een stier, die vanaf de vroegste tijden beschouwd werd als de zetel van zijn vruchtbaarheid, maakte de kandidaat voor het koningschap tot koning zodra deze de hoorn wist te grijpen tijdens een worsteling met een echte stier of met een tegenstander met een stierenmasker op.'³⁵ In het duel greep Herakles Acheloös, die in de vorm van een stier tegen Herakles vocht, bij de beide horens 'beet en slingerde hem met zo'n kracht op de grond dat de rechterhoorn compleet afknapte.'³⁶ Ondanks zijn transformaties moest de riviergod het afleggen tegen Herakles. Acheloös trok zich beschaamd terug.

Herakles huwde Deianeira. Ze kregen een zoon: Hyllus. 'Oineus was opgetogen over de man van zijn dochter: vijanden die hem al jaren belaagden werden verslagen, Deianeira zong weer, er werd een kleinzoon geboren.'³⁷ In die tijd stuurde Herakles de bastaardzonen die hij bij de dochters van Thespios had naar Sardinië om het te koloniseren. Drie van deze zonen stuurde hij naar Thebe, waar ze werden geëerd en gronden kregen. In de periode waarin Herakles zelf wettige zonen krijgt, zorgt hij ervoor dat zijn bastaardzonen een toekomstperspectief krijgen.

²⁹ Acheloös is een rivier in West Griekenland (217km lang) die ontspringt in het Pindosgebergte.

³⁰ "Robert Graves, id., p. 249

³¹ Imme Dros, *Griekse Mythen*, p. 380

³² Imme Dros, id.

³³ Robert Graves, id.

³⁴ Gustav Schwab, *Die schönsten Sagen des klassischen Altertums*, Die Deutschen Klassiker, p. 129

³⁵ Robert Graves, id., p. 253

³⁶ Robert Graves, id., p. 249

³⁷ Imme Dros, id., p. 381

‘Maar met een vijandin als Hera kon het niet altijd goed blijven gaan. Op een avond morste een schenkertje op de leeuwenhuid en Herakles gaf hem een dreun die hard aankwam.’³⁸ Drie jaar verliep zijn huwelijk vlekkeloos, maar nu viel er weer een dode. ‘Bij een feestmaaltijd, drie jaar later, raakte Herakles vertoornd op een familielid van Oineus, een jonge man die Eunomos heette (...). Hij kreeg de opdracht water te gieten over de handen van Herakles, en deed dat zo onhandig dat hij diens benen nat spatte. Herakles gaf de jongen een hardere draai om zijn oren dan hij bedoeld had, en doodde hem.’³⁹ De vader van de jongen schonk Herakles vergiffenis en Herakles werd ritueel gereinigd van de bloedschuld. Desondanks besloot Herakles een passende straf te ondergaan en hij verbande zichzelf. Hij trok met zijn vrouw en kinderen naar Tracchië, bij een neef van zijn vader Amphytrion. Deianeira en Herakles hadden op dat moment al vier zonen (Hyllos, Ktessipos, Glenos en Hodites) en een dochter (Makaria).

7. Gorge

Het is in de Onderwereld dat Herakles voor het eerst over Deianeira hoorde. Haar broer Meleager vertelde Herakles over zijn zus die sinds zijn dood rouwde en hilde. ‘Wat me nu nog het meeste kwelt is het lot van mijn zuster Deianeira. Zij was erbij toen ik stierf en de aanblik van mijn lijden greep haar zo aan dat ze niet meer kan lachen,’ zuchtte de schim van Meleager en Herakles gaf hem prompt de belofte dat hij met Deianeira zou trouwen, zelfs nog voordat hij hoorde van haar onwereldse schoonheid.’⁴⁰ Hiermee maakt Imme Dros duidelijk dat Herakles door deze jonge vrouw aangetrokken wordt omwille van haar verdriet; ze rouwde omwille van haar gestorven broer. Bij Omphale was iets dergelijks aan de hand. Toen Omphale Herakles op de slavenmarkt kocht (zonder dat ze weet dat hij Herakles is), was zij als weduwe van koning Timolos al enkele maanden in rouw. Herakles voelde zich aangetrokken tot rouwende vrouwen. Wilde hij wat goed maken? Hij had zijn eigen kinderen gedood: meteen goed voor twee rouwende moeders, Megara en grootmoeder Alkmene.

Gorge was een zus van Deianeira. Na de dood van Meleager, die door zijn eigen moeder Althaia gedood werd, huilden zijn zussen eindeloos. Ze hadden niet alleen hun broer, maar ook hun moeder, die zich na haar daad had verhangen, verloren. Artemis veranderde alle krijsende zussen in parelhoenders. Alle behalve Deianeira en Gorge.

³⁸ Imme Dros, id.

³⁹ Robert Graves, id., p. 250

⁴⁰ Imme Dros, *Griekse Mythen*, p. 368